

ELS VALORS, UNA VISIÓ DES DE LA PSICOLOGIA

Assumpta Junyent, psicòloga clínica i psicoterapeuta

Entenem per valor, allò que fa que les coses i els diferents aspectes de la vida els valorem o no. Son el que val per cadascú de nosaltres. Com una brúixola, representen una guia que ens mostra un camí valuós. *"Allò pel que val la pena lluitar."*

No s'han de confondre amb els bens, que són coses valuoses. Els valors són assumits emocionalment per la persona.

No són directament observables. Es manifesten a través del nostre comportament i en el nostre estil de vida.

Cada persona, cada família, i fins i tot cada grup social, polític ó religiós estableix la seva escala de valors. *Això significa que estem disposats a sacrificar uns valors que jutgem inferiors a fi que altres que considerem superiors es conservin.*

El valor també el podem entendre per referència a allò que tenim i que podríem perdre. *Un exemple comú seria quan apareix una malaltia i el valor salut es posa a primer lloc. Es molt comuna la frase: "no som conscients de la importància que te la salut, fins que la perdem"*

Tenen sempre dues polaritats: la bellesa és oposada a lo lleig, lo dolent a lo bo, el just a l'injust; però en tot hi assignem un valor, sigui positiu ó negatiu.

Els valors s'interrelacionen entre sí. Per exemple: *és difícil parlar de pau i solidaritat, si no parlem de respecte.*

Els valors neixen de la persona amb constant interrelació amb l'entorn. La persona necessita donar significat als seus desitjos, necessitats, motivacions i interessos. D'aquesta manera es van generant valors en l'entorn social que, en un moviment de retorn, l'home se'ls imposa un altre cop.

Valorem i som valorats. Valorem les accions dels altres, valorem les persones del nostre entorn, i simultàniament, els altres valoren les nostres accions i valoren la nostra persona. *Els humans no sabem viure sense valorar.*

Podem considerar almenys tres aspectes quan parlem de valors:

- La vessant psicològica: No hi ha possibilitat de formular valors sense la realitat psíquica, sense la nostra ment: motivacions, pensament, emocions, sentiments;
- La vessant social: No hi ha valors sense grup. De la mateixa manera que no hi ha persona sense referència a un grup social. La majoria de valors estan relacionats amb la convivència.
- La vessant ètica. Entesa en el sentit humà d'anar-nos plantejant preguntes existencials i sobre el sentit de la vida.

Com es formen en la persona.

L'home no té un mecanisme automàtic d'adaptació. Des del naixement ha de començar un treball dolorós. Erich Fromm explica que es poden adoptar dues actituds:

- Resistir-se a la vida, negant-nos possibilitats, identificant felicitat amb inconsciència, aconseguint coses i èxit, evadint-se al màxim., o bé,
- Decidir créixer en el sentit de fer-se adult. Responsabilitzar-nos acceptant la complexitat i les limitacions, encara que comporti un treball amb la frustració, el dol i les pèrdues.

En el procés de passar de una etapa de moral infantil a una etapa de moral adulta, Kohlberg parla de diferents estadis:

El primer nivell:

Es el de la majoria de nens més petits de 9 anys i correspon a una moral en la que s'ha d'evitar transgredir normes per una qüestió de càstig i en general es jutgen les accions per les seves conseqüències

El sistema de valors dels nens es auto referencial i es regeix pel plaer-no plaer. Consideren a l'altre com un proveïdor del qual es depèn absolutament. La seva llei interna equipara bo amb agradable.

La raó per fer el que està bé és satisfer les pròpies necessitats i interessos.

El segon nivell:

El nivell II, correspon a la majoria d'adolescents i d'adults i suposa un desenvolupament moral basat en les normes de grup, que són inqüestionablement acceptades.

Ser bona persona i mostrar preocupació pels altres és el que està bé, i és bo contribuir a un grup i a una societat. Hi ha un desig de mantenir les regles i l'autoritat en el grup on la persona s'identifica: un grup polític, una banda juvenil....etc

El nivell III:

El nivell III, fa referència a l'adult madur. Hi ha consciència de la varietat de valors i opinions i de que la majoria de valors i regles són relatius a diferents persones, grups i cultures.

La raó de fer el que està bé és complir les lleis per el benestar de tots. Hi ha un sentiment de compromís amb els altres lliurement acceptat: amb la família, l'amistat, les obligacions laborals. En aquesta fidelitat es troba l'autonomia i la regla és "el bé per a la majoria de persones"

Els principis ètics són escollits per un mateix. Es tenen en compte els drets humans i el respecte a la dignitat de les persones com a éssers individuals.

Normalment conflueixen *els principis ètics individuals i els socials*; però la persona madura, quan aquests principis entren en conflicte, *prioritza la dignitat de la persona, que es anterior a la llei i a la societat.*

Com es passa d'un nivell a un altre?

El nen de ben petit pot aprendre o no que ell és important i valuós sense ser el centre del món, i que els altres existeixen i son tant importants com ell, donant-li un model.

Al augmentar la confiança i l'interés real en els altres, cedeix la preocupació per un mateix i es va instaurant un nou sistema de valors.

En aquest aprenentatge, quan fem un error, a través d'una acció que ens perjudica ó perjudica als altres, el sentiment resultant

és la culpa. Quan apareix aquest sentiment vol dir que hem pres consciència de les conseqüències destructives ó doloroses per a nosaltres ó pels altres de la actuació errada. *Ens hem saltat una norma que considerem justa.* La persona en aquest moment, té consciència d'haver fet una cosa "mal feta".

Quan aquest procés es fa de manera sana, el sentiment de culpa serveix per "reparar" si es pot i si més no, es pren consciència i s'aprèn en relació a situacions futures . *El sentiment dura poc i va acompanyat d'altres sentiments de compassió i dolor per un mateix i pels altres.*

El canvi d'actitud que porta l'acceptació de la responsabilitat en els nostres actes, en el que fem o deixem de fer, va acompanyat de l'alegria de viure i créixer.

Quan hi ha una falla greu en la confiança en un mateix ó en els altres, aquest pas és molt difícil de fer. *Llavors la persona s'instaura en un sistema de valors infantil, on moltes vegades, l'únic límit és la llei.*

Valors sans i valors malalts

Segurament tots ens posaríem d'acord en que és millor la generositat que *l'egoisme*, ó la solidaritat a *l'abús de poder*. El problema el tenim a dos nivells:

- Què entenem cadascú per *generositat* ó *egoisme*, ó que entenem per *be* i per *mal*.
- L'ús que es fa del valor en sí. La *motivació* que hi ha darrera de la paraula ó del discurs bonic. "*Amb la paraula justícia als llavis es poden fer barbàries.*" "*En nom de la llibertat, es pot atemptar la llibertat d'un altre*"

Parlem de valors sans quan s'utilitzen a favor del benestar de la persona i de la comunitat.

Parlem de valor "insà ó malalt" quan s'utilitza per provocar una valoració personal desmesurada en detriment de la valoració dels altres. Es refereix a un fet molt habitual en el que la persona utilitza bones paraules però darrera hi ha una motivació que no correspon amb el que diu.

Les motivacions moltes vegades tenen a veure amb aspectes poc conscients de la persona. Si tenim sentiments d'odi, de rancúnia, de por, d'inseguretats molt amagats, és difícil que si no els assumim, per molt bones paraules que posem a les coses, no es reflexi aquesta por u odi en el nostre comportament. Altres vegades, les motivacions són més conscients.

Normalment el procés que fa la persona a nivell de pensament, emocions i comportament per convertir un valor en insà és el següent:

- La persona separa el que diu del contingut emocional que representa. Es construeix un argument lloable, digne. L'argument és presentat de manera que concentra l'atenció en un fragment de la realitat i amaga altres aspectes de la mateixa realitat. El que la persona diu, es presenta de tal manera que es difícil pensar i indueix a unes conclusions pre-manipulades. Un tros del discurs de Hitler als joves alemanys il·lustra aquest punt *"Nosotros queremos ser un pueblo, y a través de ustedes, llegar a ser este pueblo... queremos una sociedad sin castas ni rangos sociales, queremos que este pueblo sea amante de la paz y fuerte."*
- Aquets arguments tant ben presentats inciten emocions en pro de la seva posició i en contra de qualsevol proposta

diferent. El sentiment és de gran satisfacció per allò propi i no es senten emocions de culpa ni pietat. Les emocions tenen la capacitat de mobilitzar seguidors i impulsar-los a fer coses amb aquesta doble funció: engrandir-se a sí mateix a costa de l'altre.

Ex: les guerres poden ser valorades només amb el nombre de morts que es poden tolerar. El ressentiment i els interessos que hi ha darrera s'han tapat amb un discurs lògic.

Portem temps vivint en l'inquietud per part de bona part de la societat i també per part de les institucions (àmbit sanitari, educatiu, judicial), la velocitat dels canvis culturals, socials i econòmics no dona temps a reflexionar. Noves maneres d'entendre les relacions, la família, noves demandes a les institucions... tot va provocant una contínua renovació buscant una veritat que en el fons sempre desconeixem.

Com que no ens podem refiar d'una veritat objectiva, ens hem de refiar d'una idea de món millor, ja sigui personal o col·lectiu.

Totes les generacions han esperat més del que tenien, però el que ha canviat és el fet de que la societat de consum provoca un *benestar objectiu acompanyat d'una disminució en la capacitat de gaudir d'aquest benestar.*

Si decidim deixar-nos portar per la seducció consumista, l'objecte acaba convertint-se en impossible.. *Ni un perfum dona èxit, ni una caixa d'estalvis dona diners...* De fet les persones satisfetes són els pitjors clients...

Els missatges van tots a fomentar *l'estadi primer de desenvolupament moral*

El benestar, entès en el sentit de satisfacció profunda amb la pròpia vida va més lligat a la qualitat de les relacions i a l'autonomia personal que a la evasió i a l'èxit social.

Fomentar els valors que afavoreixen la salut significa ser crític amb els valors de mercat i afavorir:

- *Coneixe't a tu mateix, com un valor bàsic*
- *Recuperar el sentit comú amb valors molt bàsics: la vida no sempre és justa, potser jo en soc responsable, s'ha de treballar per guanyar-nos la vida, la indignació davant de la manca de respecte....etc*
- *El valorar i aprendre a gaudir de la bellesa del nostre entorn fomentaran valors relacionats amb l'ecologisme.*
- *Conèixer i valorar la qualitat de totes les cultures sense exclusió.*
- *Fomentar un clima que afavoreixi els llaços familiars sòlids i unes relacions socials fortes.*

BIBLIOGRAFIA:

- *Valors per a la convivència.* Esteve Pujol i Inés Luz Ed: Parramón
- *Las semillas de la violencia.* Luis Rojas Marcos. Ed: Espasa Calpe
- *¿Qué nos humaniza? ¿Qué nos deshumaniza?* Ramón Rosal. Ed: Desclée de Brouwer
- *Cambio de Valores.* VII Jornada del Centre Alberto Campo Ed: CRIPS Societat Catalana del Rorschach i mètodes Projectius